

SAMLING

Att samla barnen på förskolan för en gemensam aktivitet innebär en rad olika möjligheter. Vi ser varandra och vilka som är här. Vi pratar om vad som ska hända och vad som hänt. Vi får möjlighet att prata om och förklara sådant som är viktigt och aktuellt.

En samling är i många förskolor en viktig rutin som skapar trygghet och lugn samtidigt som den bidrar med struktur och underlättar övergångar från en aktivitet till en annan. Samlingen är en utmärkt situation för pedagogiska samtal och stärker gemenskapen och vi-känslan i gruppen.

Syftet med samlingen kan variera över tid och mellan förskolor. Det är viktigt att som arbetslag tydliggöra vad man vill åstadkomma och skapa förutsättningar för att uppnå det. Detta kräver samsyn. Vi vill inte ha en samling bara för att vi alltid har haft det - samlingar ska vara meningsfulla och fylla ett syfte.

Det kan också finnas utmaningar som vi måste vara förberedda på och anpassa för. Vi vill att barnen ska få utvecklas och använda sina färdigheter efter sina förutsättningar. Därför är det viktigt att fundera kring hur kan vi göra samlingen till ett fungerande och stimulerande lärotillfälle för alla de barn som vi har i barngruppen.

Nedan har vi samlat förslag på anpassningar, tips och diskussionsfrågor för att få till en bra samling på förskolan.

SAMLING – Syfte och planering
SAMLING – Organisation och struktur
SAMLING – Bildstöd och visuella ledtrådar
SAMLING – Positiv förstärkning
SAMLING – Delaktighet
SAMLING – Tidsstöd och väntstöd
SAMLING – Kognitiva färdigheter under utveckling
SAMLING – Kravanpassning
SAMLING – Check-in Check-ut, Förberedelse och utvärdering

För dig som vill läsa vidare följer här några bok- och artikeltips:

Självkänsla – att förstå sig själv och andra - Marianne Brodin och Ingrid Hylander

Att få barnets språk att växa - Karolina Larsson

Förskolekompassen - Anna Sjölund & Lena W Henrikson

Utmaningar i förskolan - David Edfelt

Leka tillsammans; 117 enkla värdegrundsövningar för yngre barn 3 – 8 år - Charles A. Smith

Barn som väcker funderingar ; Se, förstå och hjälpa förskolebarn med en annorlunda utveckling - Gunilla Gerland och Ulrika Aspeflo

Vägledning; respektera, Analysera, Agera, Strukturera och visualisera - Birgitta Andersson

Hjärna i förskolan – David Edfelt

SAMLING - Syfte och planering

Det finns ett stort värde i att återkommande diskutera och reflektera kring vilket syfte olika aktiviteter och moment har i förskolan. Ett tydligt definierat syfte kan vara hjälpsamt på flera sätt. Det kan exempelvis hjälpa oss att prioritera mellan vad vi ska göra och inte göra, ge riktning i vårt arbete och hjälpa oss lösa problem.

Ibland kan det kännas självklart varför vi gör saker på ett visst sätt, andra gånger är det mer oklart och diffust. Det kan därför vara en god idé att sätta sig ner och tillsammans formulera ett övergripande syftet. Med ett gemensamt syfte och ett uttalat mål blir det lättare att planera verksamhetens samlingar, utvärdera och justera.

Definiera syfte och delmål:

- Vilket syfte har samlingen för oss, vad är det vi vill uppnå?
- Har vi en samsyn kring samlingen?
- Finns det mål som vi alltid strävar efter att åstadkomma?
- Vilka aktiviteter blir viktiga för att arbeta mot vårt syfte?
- Är det något särskilt vi vill prioritera just nu på samlingen?
- Vore det hjälpsamt att bryta ner syftet i delmål, saker att pröva och utvärdera?

Organisera och skapa förutsättningar:

- Hur långa ska samlingarna vara?
- Hur många vuxna ska vi vara?
- Vad är vårt professionella fokus vid samlingarna?
- Hur organiserar vi samlingen för att skapa goda förutsättningar?
- Finns det barn som behöver extra stöd och hjälp? Hur ser vi till att de får det?

Uppföljning och utvärdering:

- Vad fungerar bra på samlingen just nu?
- Vad fungerar mindre bra och hur kan vi lösa det?
- Vilka behov har barnen på våra samlingar just nu?
- Vad behöver barnen få möjlighet att träna på?
- Vad är det vi behöver hjälpa dem med?
- Organiserar vi våra samlingar på ett sånt sätt att vi kan jobba mot det övergripande syftet?

Identifiera utvecklingsområden:

- Vad vill vi utveckla?
- Kan vi formulera en lista med sådant en bra samling ska innehålla?
- Hur kan vi använda samlingen så att den bidrar till att andra delar i verksamheten fungerar bättre?
- Finns det några digitala hjälpmedel som kan underlätta vid samling?
- När ska vi planera och när ska vi utvärdera utvecklingsarbetet?
- Vem är ansvarig för uppföljning?

Avslutande frågor:

- Fokuserar vi på problem eller lösningar?
- Behöver vi planera in mer tid för prata om ovanstående?
- Behöver vi en struktur för dessa diskussioner?
- Behöver vi stöd i diskussionerna? Kan vi ta hjälp av någon (förskolechef, specialpedagog, handledare, extern kollega, psykolog)?

Exempel på delmål och aktiviteter:

Att tillsammans skapa en tabell med delmål och aktiviteter som vi gör i syfte att nå målet, kan hjälpa oss tydliggöra arbetet på samlingen. Nedan följer några exempel, kan ni komma på egna exempel?

Delmål	Aktiviteter
Kolla/informera om vilka som är närvarande	Olika typer av upprop, Vem saknas idag? Uppropet kan varieras med efternamn, gatuadress, mammas och pappas namn, mönster och färg på kläder. - Vem har grön tröja och randiga byxor idag?
Lära känna varandra/skapa vi-känsla	Namnsånger/ramsor/lekar Favoritfärg, bästa maten, älsklingsleksak m.m. Lösa uppgifter tillsammans, Tillverka/ köp aktivitetskort med enkla uppgifter - ngt att hämta, göra, sortera, bygga m.m. Berätta en saga tillsammans.
Ha roligt, skapa gemenskap	Sånglekar, rörelsesånger, lekar, osv. osv.
Reflektion/information	Förklara, visa, beskriv och förbered, bjud in till reflektion, tips, funderingar utvärdera Att barnen ska reflektera över händelser och aktiviteter hemma och på förskolan.
Språkutveckling	Jobba med sagor, rim, bokstäver, lek med ramsor, nonsensrim

SAMLING - Organisation och struktur

Att vara organiserade och strukturerade är ett stöd och en viktig grund både för barn och personal. Med en tydlig struktur kan vi hjälpa många barn i förskolan. Vi ger ledtrådar om vad som ska göras, försöker skapa begriplighet, tydlighet och överblick. Om vi kan få till en bra och visuell struktur för våra samlingar underlättar vi för alla barn att hänga med och vara delaktiga. För vissa barn som behöver mycket förutsägbarhet kan denna struktur utgöra skillnaden mellan en bra och dålig dag i förskolan.

En återkommande struktur stöttar minnet och hjälper till att "kroka fast" eller kategorisera det som ska hända och det som hänt. Betyder det att alla samlingar behöver se likadana ut? Nej, så behöver det inte vara. Återkommande element och inslag är dock bra för att skapa trygghet och förutsägbarhet.

Det är viktigt att vi tydliggör ramarna. Vad ska vi göra? Hur länge? Med vem? Hur ser förväntningarna ut på mig? Vad är min uppgift? Vad ska jag göra när jag är klar? Att få en uppgift tydligt inramad hjälper barnen att fokusera på uppgiftens innehåll.

Tips för att strukturera samlingens innehåll:

- Genom att ha återkommande rutiner skapar vi förutsägbarhet.
- Det är viktigt att tydligt markera start och avslut. Vi kan till exempel ha en välkomst- och avslutningssång, aktivitet, ramsa, rutin.
- Det är bra om vi gör strukturen synlig. Kan vi när vi berättar vad som ska hända åskådliggöra det med bildstöd eller med hjälp av föremål?
- Om vi har en återkommande struktur är det lättare för oss i personalen att leda samlingen på samma sätt även om någon är sjuk eller borta.
- Inom den återkommande strukturen och rutinen finns stora möjligheter att vara kreativ. Om vi till exempel alltid har ett moment då vi kollar vilka som är närvarande kan vi ju variera själva uppropet i det oändliga. Ett upprop kan varieras med mellannamn, efternamn, gatuadress, vårdnadshavares namn, mönster och färg på kläder ("Vem har grön tröja och randiga byxor idag?")

Tips för att i miljön hjälpa till att strukturera samlingen:

- Hur hjälper vi barnen att veta var de ska sitta? Vill vi använda prickar, bilder, namnkort? Fundera kring vilken placering som kan fungera bäst.
- Hur kan vi hjälpa barnen att fokusera på det vi vill? Går det att avskärma sig, stänga dörren, ta bort/gömma saker som konkurrerar om uppmärksamhet.
- Ska vi alltid samlas i storgrupp eller kan vi variera detta? Hur arbetar vi med barngruppens storlek?
- Hur många vuxna bör vi vara?
- Var sätter vi oss? Vi vet säkert var det finns en rygg som kan behöva kläs eller var vi behöver sitta för att kunna visa en uppmaning eller påminnelse. Var behöver vi finnas för att det ska vara enkelt att krypa upp i vårt knä om det skulle behövas. Vi vill försöka ligga steget före i vår planering, att känna till vad som vanligtvis händer och brukar behövas vid samling. På så vis kan vi på förhand bygga in detta i vår struktur, exempelvis genom hur vi väljer att placera oss eller hur vi lägger upp innehåll, aktiviteter eller pauser i samlingen.

Samlingen kan också vara en viktig del i den övriga dagens struktur:

- Att ha en gemensam samling eller aktivitet är ett utmärkt sätt att få till en bra övergång mellan två olika aktiviteter. Den ger oss möjlighet att tillsammans varva ner och samla oss inför exempelvis fri lek, inför mat, efter vila.
- Vid samlingen har vi också goda möjligheter att förbereda något vi ska göra under dagen, beskriva, berätta och förklara hur något kommer att gå till.

SAMLING - Bildstöd och visuella ledtrådar

Vid samling, precis som i övriga delar av förskolans vardag, kan det vara svårt för barn att sortera bland intryck från omgivningen. Vilka är här, var ska jag sitta, vad ska jag göra, när och hur? Ibland blir de ord vi använder för abstrakta och barn kan ha svårt att både förstå och minnas vad som har sagts, särskilt om instruktionerna endast har getts muntligt.

Genom att arbeta med bildstöd och visuella ledtrådar presenteras information på ett mer tydligt och konkret sätt. Detta engagerar fler av våra sinnen och fungerar som stöd för minnet. Många barn blir hjälpta av referenspunkter såsom bilder eller tecken att hänga upp instruktionen på. Det blir lättare att minnas och förstå. En bild är också bra att kunna hänvisa till då personalen vill påminna om eller upprepa något.

Bildstöd ger visuella ledtrådar till barnet vad och hur hen ska göra något. Bildstöd kan exempelvis hjälpa till med:

- Placering och avstånd. Var ska jag sitta? Hur nära är lagom?
- Att enkelt visa på vad som kommer hända. Först ska vi att se vilka som är här, sedan kommer vi att sjunga, sedan kommer vi att prata om hösten. Efter det blir det dans, prat om X och sedan avslutning. Om vi som personal kan presentera en sådan struktur visuellt, i form av bilder eller symboler, blir det betydligt lättare för barnen att orientera sig i vad som ska göras, hur länge som är kvar och så vidare.
- Att komma ihåg vad som ska göras. "När påsen med rimfiskarna kommer fram vet jag att vi ska..."
- Vi kan med visuella hjälpmedel tydligt markera början och slut på olika aktiviteter och uppgifter. Lådan med aktivitetskort plockas fram, nu ska vi välja tre kort, vi räknar tillsammans. Nu har vi gjort två saker, ett kort kvar. Nu har vi gjort tre kort. Nu stoppar vi undan lådan. Vår visuella framställning blir ett synligt och tydligt komplement till våra talade instruktioner och underlättar för barnen att hänga med i sammanhanget.

Vi kan använda oss av bilder för att skapa ett aktivitetsstöd. Bilderna talar om för barnet vad som kommer att hända nu och om en stund. Bilderna får representera och visa på samlingens olika moment. Ett sådant bildstöd hjälper till att skapa överblick och styra barngruppens uppmärksamhet i önskvärd riktning.

Om ett barn har svårt att förstå, uttrycka och använda tal kan det ha olika förklaringar. Språkutvecklingen kan exempelvis vara försenad eller annorlunda, det kanske finns en hörselnedsättning eller svårigheter att minnas och bearbeta information. Det är viktigt att komma ihåg att problemsituationer uppstår när våra krav överstiger barnets förmåga att ta in, bearbeta och uttrycka information. Bild och symbolstöd kan då vara ett sätt att både underlätta kommunikation och hjälpa barnen att tillgodogöra sig information. Det kan också vara lättare för barn med begränsat språk att uttrycka sig om det finns bilder och visuella ledtrådar som de kan peka på och hänvisa till.

SAMLING - Positiv förstärkning

Ibland hamnar vi i onda cirklar av tjat, problemsituationer och upptrappade konflikter. Ingen pedagog vill vara gnällig, tjatig eller känna att de behöver säga till hela tiden. Det är i dessa lägen viktigt att fundera över vilken strategi och vilket förhållningssätt vi vuxna bör använda i förskolan. Hur resonerar ni i ert arbetslag?

Att förstärka och uppmärksamma det som är positivt är en mer effektiv och hållbar strategi än att fokusera på det som upplevs som negativt. Psykologisk forskning visar också att detta kan minska förekomsten av beteendeproblem. Genom att på ett medvetet och strategiskt sätt uppmärksamma och förstärka positiva saker kan man påverka beteendet i positiv riktning.

Det är effektivt att uppmärksamma det som fungerar eller är på väg att fungera, att lägga märke till och "ta på bar gärning" när barn gör rätt. Försök att fånga sådana tillfällen och hjälp barnen att tydliggöra och identifiera vilka strategier som användes vid det tillfället. Genom att förstärka och tydliggöra sådana beteenden och strategier ökar du sannolikheten för att barnen ska anamma dessa.

- Vid uppmuntran och beröm är det viktigt att tänka på att vara så specifik och explicit som möjligt och sätta ord på beteendet. Vad är det som barnet har gjort när han eller hon får beröm?
- Tänk på att uppmuntra strategierna och ansträngningen istället för produkten eller målet. "Bra jobbat! Hur gjorde du för att din teckning skulle bli så fin? Kan du visa mig?"
- Förstärk din muntliga uppmuntran med ett tydligt kroppsspråk och tonfall.
- Kom ihåg att det är förväntat och naturligt att barn i förskolan har en begränsad förmåga att styra sina egna känslor, beteenden utifrån ålder och hjärnans utveckling. Barn med behov av särskilt stöd eller någon typ av funktionsvariation kan ha större svårigheter än de flesta med dessa typer av färdigheter. Positiv förstärkning kan då vara ett bra verktyg för att få till en fungerande vardag.
- Ibland kan vi fastna i långa diskussioner om rätt och fel. När det handlar om att stärka positiva beteenden är ofta en viktigare fråga: Är den strategi vi använder hjälpsam eller inte? Fungerar det vi gör eller behöver tänka och agera på ett annat sätt?
- Prata ihop dig med barnet eller barngruppen, vad är det som är önskvärt? Vilka beteenden och vilka strategier är det som ni vill se mer av? Var uppmärksam och håll utkik efter när det som ni pratat om sker.
- Ibland kan det vara värdefullt att arbeta tematiskt med något område inom vilket man vill se utveckling. Vilka strategier kan vi utveckla i gruppen? Prata generellt och allmänt om detta i helgrupp och uppmärksamma de beskrivna strategierna. Till exempel: Hur uttrycker vi oss vid konflikter? Hur visar man missnöje? Vilka strategier kan man använda när det blir svårt och man inte förstår en uppgift? Hur ska man få till en trevlig lek?
- Syftet med positiv förstärkning är alltid att öka sannolikheten för att ett önskvärt beteende ska förekomma oftare i framtiden.

SAMLING - Delaktighet

Att få vara med och bestämma är något som många av oss uppskattar. När vi känner att vi får vara med och påverka ökar vårt engagemang och intresse för aktiviteten eller projektet. Detsamma gäller såklart också för barn. Att få vara med och bestämma ökar motivationen och sannolikheten att barnen vill delta.

Vid samling finns tillfälle att låta barnen träna på delaktighet, träna på att få bestämma och göra val. Det kan vara något som vi under en period prioriterar och tränar på. Vi kan också göra våra samlingar mer lustfyllda och begripliga genom att öka barnens delaktighet och krydda samlingen med moment i vilka något eller några barn får välja eller påverka.

Hur lyckas vi arbeta med delaktigheten på ett sätt som är genomförbart och schyst, både för barnen och personalen? Det är viktigt att vi hittar en nivå som är hållbar och fungerar. Delaktighet behöver inte innebära att en får bestämma över allt. Det behövs balans. Vi som vuxna bestämmer och planerar helheten, vi står för ramar och struktur, men anstränger oss också för att hitta moment och områden som barnen kan styra. Försök fånga upp och lyssna av innan samling planeras - vad fångar barnens intresse? Vilka metoder eller arbetssätt gör dem mer nyfikna?

Hur kan vi göra barnen mer delaktiga i samband med samlingen? Det är orimligt att tänka att barnen ska få bestämma allt, men det finns jättemånga områden inom vilka barnen kan få vara med och påverka. Här följer några exempel:

- Vi kan låta barnen vara delaktiga i att välja mellan den ena eller andra ramsan. "Idag får Erik bestämma med vilken röst vi ska sjunga, med elefanternas röster eller med mössens röster."
- Vi kan ha olika förutbestämda aktiviteter som barnen får att välja mellan, eller olika varianter av samma aktivitet.
- Vi kan ha sångkort eller använda en så kallad talsten som skickas runt vid samling så att alla barn får möjlighet att komma till tals kring ett givet ämne.
- Vi kan ha aktiviteter som är bestämda av oss i personalen men där själva utförandet styrs av barnen. "Vilket mönster ska vi bygga idag? Vad ska det föreställa?"
- Vi kan berätta eller hitta på sagor och berättelser med interaktiva moment för att göra barnen mer delaktiga. Exempelvis att barnen får bestämma vilka karaktärer som ska ingå i sagan, vad de säger i olika situationer och handlingen i berättelsen.
- Barnen kan ges tillfälle att rösta mellan olika alternativ, att uttrycka en åsikt eller önskan. Vi kan ha hela önskesamlingar eller önskeaktiviteter, där någon eller några barn, med vår hjälp, tillsammans får planera och styra.

Det är fint om vi lyckas skapa ett utrymme som barnen kan påverka men också viktigt att hålla koll på att det inte blir för svårt. Kraven som ställs kan vara utmanande, men behöver alltid vara rimliga för barnen att leva upp till.

SAMLING - Tidsstöd och väntstöd

Att inte ha en förståelse för tid kan leda till svårigheter i många situationer i förskolan. För de flesta barn är ord som strax, snart och senare alltför abstrakta och otydliga. Det blir svårt att sitta i lugn och ro och lyssna för den som inte har svar på frågor såsom: Hur länge ska vi sitta? Hur länge ska jag vänta? Vad händer sen?

Tidsstöd är sådant som synliggör och ger en visuell bild av hur lång tid som gått och hur lång tid det är kvar. Det finns både fysiska och digitala varianter av den här typen av hjälpmedel i form av klockor och appar på mobilen och datorn. Ofta synliggör de tiden i form av ett färgfält eller en stapel som gradvis krymper allteftersom aktiviteten eller uppgiften närmar sig sitt slut. I samspel med barn som har svårt med tid underlättar det ofta att på detta sätt ha något fysiskt i rummet eller på en skärm som vi kan peka på och beskriva. Detta gör tiden mer konkret och begriplig för barnen.

Samlingen är ett bra tillfälle för att prata om tid och tidsbegrepp. Vi ger barnen en överblick och en förståelse för vad som ska ske nu och senare under dagen. Vi vill bidra till att barnen utvecklar en bra tidsuppfattning och kan planera och styra sina aktiviteter.

Här är några exempel på tidsstöd som kan användas i förskolan:

- Markering på en klocka på väggen, exempelvis en grön och röd prick som visar start och stopp för en aktivitet.
- Timglas med rinnande sand.
- Timstock, en visuell timer som räknar ner tid med lysdioder som släcks en efter en. Finns både i fysisk och digital version.
- TimeTimer, ett tidshjälpmedel som synliggör hur tid passerar genom att en röd skiva försvinner mer och mer allt eftersom tiden går. Finns både i fysisk och digital version.

Att vänta är en annan sak som är jobbig när man inte riktigt har koll på tiden eller när man inte har strategier för att klara av väntan. Tidsstöd kan vara en bra hjälp för att få koll på tiden men det kan också vara bra med lite strategistöd och tips för att kunna fylla väntan med något.

Här är några exempel på väntstöd:

- Ge barnen aktiviteter att sysselsätta sig med. Det kan vara allt ifrån sagor och sånger till leklådor eller enkla spel.
- Hjälプ barnen att reflektera och fundera över strategier man kan använda när man väntar. Det blir ett tillfälle att träna problemlösning. "Vad kan man göra när man väntar? Har du några bra knep? Jag brukar ibland räkna streck i handen eller prata med en kompis. Vad kan vi fylla tiden med?"

När vi kan hitta något att fylla tiden med blir det lättare att vänta.

SAMLING - Kognitiva färdigheter under utveckling

Barn utvecklar sin förmåga till självkontroll, att kunna styra sig, att kunna koncentrera sig och vänta, steg för steg, bit för bit. Tjat och tillrättavisningar lär inte ut några av dessa färdigheter. Vi kan däremot hjälpa barn med strategier, tips, stöd och påminnelser. Om vi till exempel vill hjälpa ett barn att utveckla sin förmåga till koncentration behöver vi möta barnet där hen är och hjälpa till med knep och tips som gör att förutsättningarna ökar.

Vi kan hjälpa barnen att koncentrera sig och styra sitt fokus genom att minimera distraktioner i omgivningen och tydliggöra var deras uppmärksamhet ska riktas. Det är svårt att lyssna på en pedagog när den nya rutschkanan finns precis bredvid och konkurrerar om uppmärksamhet. Vi kan se över miljön och försöka "sanera" den på sådant som distraherar. Vi behöver också hitta en lagom nivå att träna på. Det är svårt att övningsköra i rusningstrafik, det förenklar om vi får börja på en parkeringsplats eller skogsväg med få störande moment.

Hur ser det ut när ni har samling? Vilka ljud finns, vilka aktiviteter eller föremål lockar? Att skapa en situation i vilket barnen får möjlighet att lyckas och får med sig positiva erfarenheter hjälper barn att utveckla uppmärksamhet, arbetsminne och impulskontroll.

En viktig aspekt av att hjälpa barnen utveckla självkontroll är att stötta dem i att reflektera och fundera över vilka strategier och knep som är användbara. När vi gör sådana saker pratbara arbetar vi med barnens metakognition, det vill säga barnets medvetenhet om sitt eget tänkande, hur de gör när de löser en uppgift eller finner lösningar på problem de ställs inför.

Att kunna lyssna. Vi kan hjälpa barn att öka sin förmåga att lyssna genom att bryta ned det vi vill säga i olika moment. Att lyssna innebär att själv vara tyst, stilla sin kropp och titta på den som pratar. Vi skulle kunna kalla det för lyssnarpositionen eller något liknande. Sen kan vi träna på att vara i lyssnarposition. Vi kan blunda och gissa vad det är som låter. Vi kan gå runt, vara tysta, och försöka identifiera olika ljud på olika platser. Vi kan förstärka lyssnandet och göra barnen uppmärksamma genom att ge dem en ledtråd, en påminnelse, ett tecken – Nu ska vi lyssna riktigt ordentligt på Kian!

Att kunna styra sin uppmärksamhet. För att kunna styra vår uppmärksamhet behöver vi veta vad som är relevant (vad vi ska fokusera på) och kunna kontrollera impulser. Det kan vara lätt att tappa fokus och missa det som skulle uppmärksammas. Vi kan hjälpa barn att fokusera genom att tydliggöra och förklara vad som förväntas ske. Vad ska jag koncentrera mig på? För vissa barn är det svårt att avgränsa aktiviteter och saker bara händer. Då är det särskilt viktigt att vi hjälper till att få ordning och reda och tydliggör med struktur och bilder.

Att vänta är jobbigt när man inte riktigt har koll på tiden eller när man inte har strategier för att klara av väntan. Tidsstöd kan vara en bra hjälp för att få koll på tiden men det kan också vara bra med lite strategistöd och tips för att kunna fylla väntan med något. Vi vuxna i förskolan kan hjälpa till med aktiviteter att sysselsätta sig med, det kan vara allt ifrån sagor och sånger till leklådor och enkla spel. När vi också hjälper barnen att reflektera och fundera över väntan blir det ännu bättre. Vad kan man göra när man väntar? Jag brukar tänka på... Jag brukar räkna streck i handen. Jag brukar prata med min kompis. Vad kan vi fylla tiden med? Prova gärna att engagera barnen i denna typ av problemlösning. Att fylla tiden med något gör det lättare att vänta. Det kanske är lättare att vara kvar och fokusera om jag får klämma eller fingra på något som en stressboll eller Tangles. För vissa barn underlättar det att sitta på en sittkudde.

Att kunna hålla det som behövs i huvudet. Arbetsminnet används för att kunna hålla reda på flera saker samtidigt och använda sig av den informationen. Vi kan hjälpa till genom att

jobba med olika typer av minnesstöd, exempelvis bilder, symboler eller ramsor. Man kan skapa för situationen passande ramsor, gärna tillsammans med barnen.

UTKAST

SAMLING - Kravanpassning

Vi vill hjälpa barnen i förskolan att utvecklas så mycket som möjligt. Vi jobbar pedagogiskt för att få barnen att prova saker som de ännu inte kan, att träna och testa sådant de inte tidigare gjort. Vi vill hjälpa dem utveckla förmågor, såsom att kunna tala med andra, berätta hur man har det och vad man vill. Att kunna fungera tillsammans med andra, turtagning och socialt samspel. Att kunna bilda sig en överblick och kunna förstå vad som ska hända härnäst. Att kunna planera och koncentrera sig.

Vi vill hjälpa barnen med detta så att de får en ökad självständighet och möjlighet att vara med att påverka. Det är ingen mening att ha för högt ställda krav. Vi lär oss inte av att misslyckas, vi lär oss av lagoma utmaningar med lagomt stöd. Det blir därför väldigt viktigt att vi ställer kraven på ett sånt sätt att barnen kan fixa dem. Att lyckas med det är en pedagogisk utmaning!

Vid samlingen vill vi ställa krav på ett sådant sätt att barnen kan leva upp till dem. Om vi inte får till en god matchning mellan barnets nuvarande förmåga och utvecklingsnivå samt de krav och förväntningar som personalen ställer kan det uppstå problem. I ett sådant läge kan vi fundera på: Behöver vi sänka kravnivån och göra uppgiften/eller situationen lättare för barnet? Behöver kravnivån höjas för att göra uppgiften svårare, mer utmanande och engagerande? Behöver vi släppa kravet helt och hållet för stunden och närma oss situationen eller uppgiften på nytt vid ett annat tillfälle, då både vi och barnet är bättre förberedda?

Kravanpassning kan göras på många olika nivåer. Vi kan exempelvis anpassa uppgiften, hur mycket kontra lite stöd vi ger barnet, anpassa situationen och omgivningen, anpassa vilken tid på dagen vi presenterar uppgiften, med mera. Att hitta en fungerande kravnivå för såväl de enskilda barnen som barngruppen i stort är ett ständigt pågående arbete som kräver nyfikenhet, uthållighet och kreativitet av personalen.

När vi planerar vår samling/möte/undervisning är det bra om vi tänker igenom vilka krav vi ställer vid olika tillfällen. Hur lång är vår samling? Motsvarar samlingens längd barnens förmåga att behålla koncentrationen? Det kanske är okej för de allra flesta barnen, men de som ännu inte har en sådan förmåga behöver kanske ges möjlighet att röra på sig eller vi kanske behöver lägga in en aktivitet som avlastar eller hjälper till att vara med. Vi försöker ta hänsyn till barnens enskilda förutsättningar och anpassar våra krav och vårt bemötande efter det. Har vi som mål att alla ska sitta på sin anvisade plats under hela samlingen behöver vi ha alternativ och tankar om vad vi kan göra för att stötta de som just idag har svårt att nå det ställda kravet.

Vi behöver flera sätt att kunna ställa krav på. Ibland blir det inte som vi har tänkt, då är det viktigt att vi tittar på vad som skedde, var missade vi i våra krav, när var de inte matchade med barnens förmågor och hur kan vi ställa kravet på ett annat sätt?

Vi kan kravanpassa genom att till exempel:

- Förberedelser och tydliggörande. Är någon del av samlingen för svår för barnen? Kan vi satsa på att förbereda, förklara och tydliggöra? Kan vi ge ett alternativ till dem som ännu inte bemästrar uppgiften, till exempel att säga "De som inte kan den här sången kan börja med att lyssna på oss andra och försöka hänga med i rörelserna"?
- Skapa en ökad delaktighet. När man är delaktig och får påverka ökar motivation och engagemang. Kan vi under vår samling ha delar i vilka man får välja mellan två alternativ?
- Satsa på samhörighet. Det är ofta lättare att göra saker tillsammans. Att exempelvis säga "Nu provar vi att alla ställer sig upp, hoppar tre gånger och sen sätter sig på sin plats" gör det lättare för den som har svårt att sätta sig än att be det enskilda barnet att sätta sig ned.
- Timing. Att ställa ett krav när barn är redo och mottagliga, ofta i samband med att något annat precis är avslutat, ökar chanserna att barnen kan leva upp till det. Vill vi berätta något eller visa något kan det vara bra att först göra en aktivitet med ett tydligt slut, till exempel sjunga en sång eller läsa en ramsa.
- Anpassa miljön. Sitter barnen bekvämt? Kan en man erbjuda de som vill en kudde att sitta på? Behöver vi göra några anpassningar i lokalernas ljud eller ljus vid samling?
- Lägga in motiverande handlingar. Det kan vara en god idé att lägga in något som gör uppgiften roligare. Kan vi binda ihop det vi pratar om i en berättelse, ha en maskot som berättar eller som barnen får hjälpa? Vad mer skulle kunna höja barnens motivation och intresse?

SAMLING - Check-in och Check-ut, Förberedelse och Utvärdering

Barn mår bra av dagliga rutiner och tydliga upplägg för aktiviteter och lek. Det skapar överblick och trygghet. Vi kan använda oss av samlingar eller samlingslika aktiviteter som uppstarts- och avslutningsrutiner. Vi kommunicerar, förklarar, förbereder och återkopplar till barnen. Det är bra.

Vissa barn har större behov av förberedelser och vi behöver en skraddarsydd och anpassad form av uppstart och förberedelserutin. Check-in och check-ut kan vara en återkommande form för start och avslut på aktiviteten, dagen eller veckan.

Vi kan behöva ett forum där barn och personal tillsammans går igenom vad som ska hända, utbyter information, pratar strategier, utvärderar och återkopplar. Formen för incheckning och utcheckning kan se olika ut beroende på barnet/barnens behov och personalens förutsättningar. En del förlägger incheckningen till när barnet anländer till förskolan eller kanske precis innan ett särskilt moment såsom utelek eller mellanmål. Man kan välja att låta incheckningen följa en bestämd rutin med bestämda punkter eller frågor som ska besvaras. Det kan vara bra att utgå ifrån barnets intressen och utforma det på ett roligt sätt. Försök att hitta ett attraktivt tema som matchar barnets intresse.

Utcheckning kan också anpassas och se olika ut. Den kan förläggas till olika tillfällen då det är lämpligt att utvärdera och samtala om vad som fungerat bra och vilka strategier som kan tänkas vara användbara i liknande framtida situationer. En del vill förlägga utcheckningen till slutet av dagen, i vissa situationer kanske utcheckningen bör förläggas ännu närmre till ett visst moment eller händelse, i andra situationer kanske det passar bättre med en avstämning i veckan.

Tänk på att:

- Det kan vara särskilt bra om den individuella incheckningen går i linje med och förstärkt med den kollektiva förberedelsen som äger rum i samband med samlingen.
- Många barn behöver veta och få åskådliggjort för sig vad det ska göra, när saker äger rum, i vilken ordningsföljd samt hur det ska gå till. Detta kan med fördel förstärkas med visuella hjälpmedel och bilder.
- Vissa barn behöver hjälp att uttrycka sig. Enkla symboler där barnet får möjlighet att utvärdera aktiviteter utifrån olika angivna variabler (ansikten, munnar, färger, skalor) kan ge information och bättre ingång till vad barnet tycker än ett vanligt (ostrukturerat) samtal.
- Det kan vara till hjälp att kartlägga vilka situationer som är svåra för barnet, t.ex. övergångssituationer, självständig lek, väntan, särskilda uppgifter. Försök förutse dessa situationer och försök förbereda barnet på dessa med så tydliga strategier och planer som möjligt.
- Ta hänsyn till hur länge barnet kan minnas det ni pratat om. När förlägger vi vår förberedelse/utvärdering, behöver vi påminna och "peka tillbaka" på vårt samtal?

Incheckning kan innehålla:

- Information om dagen och aktiviteternas upplägg
- Möjlighet för barnet att prata om hur det varit på morgonen eller i helgen, lämna saker som hänt och "landa" i förskolan.
- Påminnelse om överenskomna strategier för att hantera moment som kan tänkas vara svåra.
- En möjlighet att kolla av läget. Hur känner sig barnet just nu? Hungrigt? Trött? Är det en bra dag? Vad behövs just idag?

Utcheckning kan innehålla:

- En möjlighet att utvärdera hur det gått under dagen. Vad gick särskilt bra under dagen och vad var det som gjorde att det gick bra? Vilka strategier användes just då?
- En möjlighet för eleven att beskriva hur han eller hon upplevt dagen. Detta kan underlättas med i förväg formulerade frågor och förbestämda svarsalternativ såsom ansikten med olika uttryck, en termometer, en sifferskala och så vidare.
- Barnet kan uttrycka områden inom vilka den önskar mer stöd/behöver förbättras.

UTKAST